

METODERAPPORT

Utenriksminister Jonas Gahr Støre på møte i Brussel med Norges EU-ambassadør Oda Sletnes høsten 2010. Foto: PER KRISTIAN AALE

”Unnasluntrerne”

PER KRISTIAN AALE, AFTENPOSTEN

1. Journalist

Per Kristian Aale

2. Tittel

Unnasluntrerne

3. Artikkel publisert i Aftenpostens morgennummer - 09.11.2010

”Her kommer en danske løpende, men norske ministre har få sett noe til
- Statsråder uteblir fra EU-møter der Norge har mast seg til invitasjon”

4. Aftenpostens adresse

Postadresse: Aftenposten, Postboks 1, 0051 Oslo

Besøksadresse: Biskop Gunnerus' gate 14A, 0185 Oslo

Telefon sentralbord: 2286 3000

5. Kontaktperson

Per Kristian Aale, Aftenpostens utenriksredaksjon,

Mobil: +32 - 475823584

e-post: Per.kristian.aale@aftenposten.no

6. Redegjørelse for arbeidet

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang (hva var ideen som startet det hele)

I begynnelsen av oktober 2010 fikk jeg et tips fra en kilde om at norske statsråder i enkelte tilfeller hadde droppet EU-møter med europeiske regjeringskolleger selv om de var invitert. Jeg følger også jevnlig med på den norske EU-delegasjonens kalender der norske statsråders og politikeres møter i EU-sammenheng føres opp. Da hadde jeg av og til stusset over at det i en del tilfeller var statssekretærer eller byråkrater som stilte på Norges vegne i møter med regjeringsmedlemmer fra ulike EU-land.

Noen måneder tidligere hadde jeg snakket uformelt med en regjeringskilde som fortalte at utenriksminister Jonas Gahr Støre hadde jobbet mye for å overbevise de andre statsrådene om hvor viktig det var å prioritere slike EU-møter.

Jeg ville derfor finne ut i hvilken grad de faktisk gjorde det.

b) Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

EØS-avtalen er den mest omfattende internasjonale avtalen Norge har inngått noen gang. Dette er et samarbeid de tre EFTA-landene Island, Liechtenstein og Norge har inngått med de 27 medlemsstatene i Den europeiske union (EU). Det er basert på en multilateral avtale som

sikrer norske borgere og bedrifter tilgang til EUs indre marked med fri flyt av personer, varer, tjenester og kapital.

Avtalen innebærer at en betydelig andel av lover og regler som blir vedtatt i EU, også blir norsk lov. Fra avtalen ble innført i 1994 og frem til i dag er det blitt innført i norsk lovverk 1734 direktiver og rundt 900 forordninger. Direktiver blir tilpasset lokale forhold når de tas inn i det norske lovverket, men intensjonen i dem må overholdes. Forordninger - eller forskrifter - blir oversatt ordrett når de blir en del av det norske regelverket.

Med jevne mellomrom har det vært sterk debatt i Norge om en rekke ulike direktiver og forordninger – mange av dem har vært svært kontroversielle – men resultatet har alltid blitt at Norge har innført dem. Selv i saker der norske myndigheter har ment at et direktiv bryter sterkt med norske interesser, er det blitt innført i norsk lov.

Siden Norge ikke er medlem av EU, har ikke norske politikere og velgere noen form for innflytelse over de politiske beslutningsprosessene som ligger til grunn for dette samarbeidet. Innflytelsen på EUs beslutningsprosesser fra norsk side kan formelt bare skje gjennom Europakommisjonens ekspertgrupper og andre organer i EU som driver med forberedelse eller forvaltning av saker. Dette har avstedkommet utsagnet «når EØS-avtalen er undertegnet, er politikken over. Nå er resten bare jus».

I teorien kan Norge forhandle seg frem til unntak etter at den politiske prosessen i EU er slutført. I løpet av EØS-avtalens 16-årige historie har det imidlertid vist seg svært vanskelig – hvis ikke umulig - for Norge å få substansielle unntak fra EU-direktiver. I noen svært få tilfeller har man fått en utsettelse.

EFTA-landene har rett til å nedlegge veto mot rettsakter under bestemte vilkår. Retten er aldri blitt brukt fordi det anses for politisk risikabelt fordi man antar at det kan sette hele avtalen i fare.

Ekspertene har derfor pekt på at Norges eneste reelle påvirkningsmulighet er helt i startfasen av lovgivningsprosessen i EU, når de faglige premissene legges. Stoltenberg-regjeringen har derfor i en årrekke understreket viktigheten av å føre en «tydelig, tidlig og åpen Europapolitikk» slik at norske innspill og forslag kommer på bordet i Brussel i en tidlig fase. «Norge må fange opp initiativer og prosesser som er under oppseiling i EU på et tidlig stadium. Slik kan vi spille inn norske synspunkter der det er mulig, og i riktig fase.»

I stortingsmeldingen «Om gjennomføringen av Europa-politikken» understreker Regjeringen betydningen av å øke den strategiske bevisstheten om hvordan man kan utnytte mulighetene for kontakt med EU på ulike nivåer for å påvirke unionen, ikke minst gjennom deltagelse på EUs uformelle ministermøter.

På disse sammenkomstene treffes statsråder fra de forskjellige EU-landene. Kommentatorer i Brussel har kalt disse møtene for politiske verksteder fordi her legges ofte premissene for nye lover. Det er her saken diskuteres før lovgivningsprosessen starter.

Nettopp derfor syntes jeg det var interessant å finne ut om norske statsråder faktisk prioriterer disse møtene. Er Regjeringens mantra om en «aktiv Europapolitikk» noe mer enn bare tomt prat?

c) Hva er nytt i saken?

Min kartlegging viste at norske regjeringsmedlemmer ytterst sjelden stiller opp på EU-møter, til tross for at Regjeringen fremholder at den fører en aktiv Europapolitikk.

I første halvår 2010 ble norske statsråder invitert til å delta på 25 EU-møter på ministernivå: høynivåkonferanser, uformelle ministermøter og andre treff på politisk nivå.

Seks ganger møtte en norsk statsråd.

Fire ganger kom en statssekretær.

Ti ganger sendte man en person på embetsnivå.

I fem tilfeller kom ingen fra Norge. Tre ganger var årsaken den islandske askeskyen som førte til at flytrafikken ble innstilt.

Kritikere vil fremholde at dette er politiske møter, og at det derfor ikke er noen god løsning å sende embetsmenn. En embetsmann har ikke fullmakt på politisk nivå til å inngå avtaler og ta politiske beslutninger. Dessuten sier det noe om norske prioriteringer når man velger å sende embetsmenn for å møte europeiske statsråder.

Jeg fant også ut at Utenriksdepartementet (UD) og norske ambassader i ulike EU-land jobber på spreng for at norske regjeringsmedlemmer skal bli invitert til slike møter fordi det anses for å være svært viktig. Likevel prioriterer ikke norske statsråder å reise til EU.

d) Beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk og kildekritikk, problemer underveis

Jeg bestemte meg for å begrense kartleggingen av den norske møtefrekvensen i tid for at ikke arbeidet skulle bli for omfattende. Jeg så derfor på første halvår i 2010 da Spania hadde EU-formannskapet. Det er formannskapslandet som organiserer EU-møter på ministernivå.

På det spanske formannskapets nettside - <http://www.eu2010.es/es/index.html> - fant jeg møtekalenderen for de første seks månedene av fjoråret.

Den sammenstilte jeg med kalenderen til de ulike norske statsrådene (www.regjeringen.no). Hvis det var et samferdselsministermøte, sjekket jeg kalenderen til den norske samferdselsministeren osv.

I tillegg holdt jeg det opp mot nettsidene til den norske EU-delegasjonen i Brussel. På nettsiden <http://www.eu-norge.org/Kalender/> legges det jevnlig ut oversikt over norske statsråders, statssekretærers eller andre norske aktørers møter i EU.

Ingen av disse kalenderne var imidlertid fullstendige, men jeg fikk komplimentert kartleggingen ved å søke etter hvert spesifikke møte på nettsidene til de ulike norske departementene.

Jeg snakket også med en rekke forskjellige kilder i utenriksdepartementet og diplomatiet. Da kom det frem at det er svært vanskelig og tidkrevende å få invitasjon til disse sammenkomstene. Norske diplomater blir ofte møtt med argumentet at Norge ikke er medlem av EU og at særbehandling av Norge fører til at man også må invitere andre tredjeland.

I mange tilfeller har man likevel klart å bli invitert. Flere norske diplomater uttrykte derfor stor frustrasjon over at norske regjeringsmedlemmer likevel ikke prioriterer å stille.

Etter at artikkelen sto på trykk fikk jeg tilsendt fra en kilde en rapport som var unntatt offentlighet, som den norske ambassaden i Madrid laget etter det spanske EU-formannskapet. Rapporten bekreftet de samme tallene som min kartlegging hadde avdekket.

Et gjentakende problem når man jobber med utenriksdepartementet og diplomatiet – også med diplomater fra andre land – er at kildene nærmest alltid krever å være anonyme for at de skal uttale seg. Slik var det også i dette tilfellet.

For å sikre at det jeg skrev var så korrekt som mulig, intervjuet jeg derfor mange kilder – både i Utenriksdepartementet og på forskjellige norske utenriksstasjoner. Jeg fikk bekreftet det samme fra flere forskjellige hold.

Man bør også være tilbakeholden med å bruke anonyme kilder generelt, men i dette tilfellet må det sies å være informasjon av samfunnsmessige betydning som ellers ikke ville ha kommet frem.

7. Spesielle erfaringer

De ulike kalendrene som er nevnt viste seg å være et nyttig virkemiddel ikke bare for å holde oversikt over hvilke møter man skal dekke, men også for å ses i sammenheng for å finne ut i hvilken grad Regjeringen prioriterer et politikkområde.

8. Vedlegg

*Artikkelen i A-tekst kopi

*Artikkelen i PDF-kopi

*En digital versjon av metoderapport og artikkel er sendt på e-post til skup-metode@ij.no.

Brussel 13. januar 2011

Per Kristian Aale